

1980-01-01

บุษยิตติส : นักประวัติศาสตร์ฝ่ายสังคมนิยม

จิตติมา พิทักษ์ไพรวรรณ

Follow this and additional works at: <https://digital.car.chula.ac.th/jletters>

Part of the [Arts and Humanities Commons](#)

Recommended Citation

พิทักษ์ไพรวรรณ, จิตติมา (1980) "บุษยิตติส : นักประวัติศาสตร์ฝ่ายสังคมนิยม," *Journal of Letters*: Vol. 12: Iss. 1, Article 8.

DOI: 10.58837/CHULA.JLETTERS.12.1.7

Available at: <https://digital.car.chula.ac.th/jletters/vol12/iss1/8>

This Article is brought to you for free and open access by the Chulalongkorn Journal Online (CUJO) at Chula Digital Collections. It has been accepted for inclusion in Journal of Letters by an authorized editor of Chula Digital Collections. For more information, please contact ChulaDC@car.chula.ac.th.

ทูซิดิดีส : นักประวัติศาสตร์ฝ่ายสัจจะนิยม

ธิตีมา พิทักษ์ไพรวรรณ*

บทคัดย่อ

ทูซิดิดีส (456-399 ก่อนคริสตกาล) เป็นนักประวัติศาสตร์กรีกผู้บันทึกเรื่องราวของสงครามระหว่างนครรัฐเอเธนส์และสปาร์ตา หรือสงครามเพออปอนเนเซียน (431-404 ก่อนคริสตกาล) ซึ่งจบลงด้วยฝ่ายเอเธนส์เป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ผลงานของทูซิดิดีสได้รับการยกย่องให้เป็นงานอมตะ เพราะทูซิดิดีสใช้ระเบียบวิธีที่ทันสมัยและเป็นเหตุเป็นผลเชิงวิทยาศาสตร์ในการบันทึกประวัติศาสตร์ของเขา นอกจากนี้ ทูซิดิดีสยังได้เจาะลึกลงไปจนถึงสาเหตุแห่งสงครามและแสดงทรรศนะของเขาในด้านปรัชญาประวัติศาสตร์ไว้ชัดเจน ในแง่ที่เป็นคำประพันธ์ประวัติศาสตร์ ผลงานชิ้นนี้เป็นประวัติศาสตร์การเมืองเล่มแรกของโลก เป็นประวัติศาสตร์การเมืองที่หยิบยกเอาปัญหาที่เป็นสากลขึ้นมาศึกษา และด้วยเหตุนี้คุณค่าของหนังสือในแง่ที่เป็นคู่มือหรือตำราการเมืองจึงตามมา เป็นคู่มือการเมืองที่มีประวัติศาสตร์เป็นภาพประกอบ และเป็นคู่มือการเมืองที่ผู้นำคนสำคัญของโลกยังอ่านเพื่อประกอบการตัดสินใจในวิกฤตการณ์ครั้งสำคัญในการเมืองระหว่างรัฐในปัจจุบัน

สองยักษ์ใหญ่แห่งยุโรปกำลังประจันหน้ากันในสงคราม ฝ่ายหนึ่งคือมหาอำนาจทางทะเลที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในขณะนั้น และอีกฝ่ายหนึ่งคือมหาอำนาจทางบกที่ยิ่งใหญ่ไม่หย่อนกว่ากัน เดิมพันของการต่อสู้ครั้งนี้คือตำแหน่งผู้นำแห่งยุโรป ต่างฝ่ายต่างต่อสู้เพื่อเสริมสร้างฐานะ

ของตน โดยการมุ่งทำลายล้างอีกฝ่ายหนึ่ง ในกรณีของมหาอำนาจทางทะเล เป้าหมายสำคัญคือการรักษาดินแดนของตนที่แยกกันอยู่ในจักรวรรดิอันกว้างใหญ่ให้คงอยู่รอดปลอดภัยสำหรับมหาอำนาจทางบกนั้นคือการท้าทายจักรวรรดิตั้งถาวรและช่วงชิงจักรวรรดินั้นมา

* ธิตีมา พิทักษ์ไพรวรรณ

อ.บ. (เกียรตินิยม), อ.บ. ค. (จุฬา)

M.A. in History (Iowa), Diploma in International Relations (the Hague)

รองศาสตราจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นของตนเอง เมื่อสงครามระเบิดขึ้น ทั้งสองฝ่ายต่างไม่สู้สบายใจนักเพราะตระหนักดีว่าปัจจัยสำคัญอันอาจเป็นปัจจัยที่จะตัดสิน โชคชะตานั้นว่าจะได้แก่มหาอำนาจเอเชีย ซึ่งครองดินแดนอันกว้างใหญ่ไพศาลประชิดติดพรมแดนยุโรปอยู่ในขณะนั้น มหาอำนาจดังกล่าวกำลังจับตามองคู่สองยักษ์ใหญ่ต่อสู้กันจนอ่อนกำลังโดยต่างฝ่ายต่างก็มุ่งทำลายล้างกันจนถึงที่สุด เมื่อถึงวันนั้น ตนก็จะได้เข้าครอบครองทวีปยุโรปอย่างง่ายดาย

ปีนั้นคือปี 431 ก่อนคริสตกาล ขณะนั้น **เอเธนส์**คือมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ทางทะเลและ **สปาร์ตา**มีกองทัพบกที่เกรียงไกรที่สุดในโลก ส่วน **เปอร์เซีย**กำลังถึงผลเลิศ คอยจังหวะทั้งสองมหาอำนาจถึงจุดแห่งความพิเนาศด้วยการประหัตประหารทำลายล้างกันเอง ระหว่างนั้นก็เล่นบทบาทเข้ายุแหย่ฝ่ายโน้นที ฝ่ายนี้ที

นักประวัติศาสตร์ปัจจุบันส่วนใหญ่ปฏิเสธความคิดที่ว่า **ประวัติศาสตร์ย่อมอุบัติขึ้นช้ารอยและเราอาจศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อเป็นเครื่องเตือนใจและชี้แนวทางให้แก่การตัดสินใจในปัจจุบัน** นักประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันจำนวนไม่น้อยมองดูประวัติศาสตร์ในลักษณะที่เป็นข้อเท็จจริงซึ่งเกิดขึ้นตามลำดับเวลา และข้อเท็จจริงเหล่านั้นถูกนำมาศึกษาพิจารณาเพื่อตัวของมันเองเท่านั้น เราไม่อาจ

หาแบบแผนหรือแนวทางใด ๆ จากวงล้อแห่งเวลาและไม่มีประโยชน์อันใดพึงได้จากการศึกษาประวัติศาสตร์ นอกเสียจากว่าได้รับข้อมูลจากอดีตนั้นว่ามีอะไรบ้าง ที่กล่าวมานี้ มิใช่ทรรศนะของทฤษฎีจิตินักประวัติศาสตร์กรีกผู้เขียนประวัติศาสตร์สงครามระหว่างเอเธนส์และสปาร์ตาอันเป็นผลงานอมตะ ทฤษฎีจิตินจะไม่มีส่วนเขียนประวัติศาสตร์ ถ้าเขามีทรรศนะเช่นว่านั้น ทั้งนี้เพราะความรู้เพื่อความรู้หาใช้ทรรศนะของชาวเอธิเนียนโดยทั่วๆ ไปไม่ ชาวเอธิเนียนเป็นนักสัจจะนิยม เขาใฝ่หาความรู้เพราะความรู้นั้นมีค่าต่อการครองชีวิต ความรู้ชักนำคนจากสิ่งที่มีผิดไปสู่การกระทำในสิ่งที่ถูก ทฤษฎีจิตินเขียนประวัติศาสตร์ เพราะเขาเชื่อว่าคนเราจะได้ประโยชน์จากการเรียนรู้ว่า อะไรที่นำไปสู่การต่อสู้ที่ผลสุดท้ายคือความหายนะ เช่นเดียวกับประโยชน์อันพึงได้รับ จากความรู้ที่ว่า อะไรคือสาเหตุแห่งโรคร้ายที่คร่าชีวิตมนุษย์.

ทฤษฎีจิตินให้เหตุผลว่าโดยธรรมชาติแล้วความนึกคิดจิตใจและร่างกายของมนุษย์นั้นเหมือนกัน คือไม่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัย เหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งถูกกระทำให้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติของมนุษย์ ย่อมมีแนวโน้มที่จะเกิดซ้ำอีก และในสถานการณ์เดียวกัน มนุษย์เราย่อมโน้มเอียงที่จะกระทำในลักษณะเดียวกัน

นอกเสียจากว่าได้เคยประจักษ์ชัดแล้วว่า ถ้ากระทำเช่นนั้น จะนำไปสู่หายนะ เมื่อเหตุผลได้ปรากฏชัดแล้วว่า ความหายนะเกิดขึ้นได้อย่างไร มนุษย์เราจะไ้ระมัดระวังอันตราย คือความหายนะนั้นเสีย ข้อนี้ ทูซิดิดิสเขียนไว้ว่า

จะพบได้ว่า ในงานของข้าพเจ้า การเล่านิยายที่ไม่มีปรากฏอยู่เลยนั้นทำให้อ่านแล้วสนุกน้อยลงไป แต่ข้าพเจ้าก็พอใจแล้วถ้างานนี้จะ เป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่ปรารถนาจะได้อ่านข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว และโดยธรรมชาติของมนุษย์ก็อาจเกิดขึ้นอีกในลักษณะเดียวกัน งานของข้าพเจ้านั้นมิได้เขียนขึ้นเพื่อชั่วคราวช่วยยามหากเขียนขึ้นเพื่อให้คงอยู่ตลอดไป¹

ทูซิดิดิสเป็นชาวนครรัฐเอเธนส์ สืบเชื้อสายมาจากตระกูลผู้ซึ่งเป็นชนชั้นสูงตระกูลหนึ่งในแคว้นเทรซ เขาเป็นลูกพี่ลูกน้องกับไซมอน ซึ่งเป็นทหารและนักการเมืองที่มีชื่อของเอเธนส์ ทูซิดิดิสเกิดในปี 456 ก่อนคริสตศักราช และมีชีวิตอยู่ตลอดครึ่งหลังของศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตศักราช เป็นระยะเดียวกับที่สถาบันไซฟิสต์กำลังเจริญรุ่งเรือง อิทธิพลทางปัญญาความคิดของไซฟิสต์อาจทำให้ทูซิดิดิสคุ้นเคยกับวิธีการคิดแบบ “สมัยใหม่” ในการวิเคราะห์ปัญหาทางการเมืองและจริย-

ธรรม และคงจะเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผลงานของทูซิดิดิสแตกต่างกับผลงานของเฮโรโดตัส นักประวัติศาสตร์กรีกร่วมสมัยผู้มีชื่อเสียง

ทูซิดิดิส อายุได้ 25 ปี เมื่อสงครามระหว่างเอเธนส์และสปาร์ตาซึ่งเรียกว่า สงครามเพโลปอนเนเซียนเกิดขึ้นเมื่อปี 431 ก่อนคริสตศักราช เขาได้ตัดสินใจโดยทันทีว่าจะบันทึกเรื่องราวของสงคราม ในลักษณะเช่นนี้ ผลงานของเขาจึงถือว่าเป็นประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

ในปี 424 ก.ค. ทูซิดิดิสได้รับเลือกเป็นผู้บัญชาการกองเรือประจำการที่แคว้นเทรซ แต่โชคชะตาบันดาลให้เขาต้องกลายมาเป็นนักประวัติศาสตร์ เมื่อเมืองแอมฟีโปลิสอันเป็นเมืองที่มีความสำคัญต่อเอเธนส์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการสื่อสารติดต่อกับทางเรือทางภาคเหนือ ต้องพ่ายแพ้แก่กองทัพสปาร์ตา ความพ่ายแพ้เช่นนี้ ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการที่ชาวเมืองไม่ยินยอมต่อสู้กับศัตรู และทัพเรือที่ทูซิดิดิสคุมอยู่มาช่วยไม่ทันการทำให้เอเธนส์ต้องสูญเสียเมืองแอมฟีโปลิสไป และผลก็คือทูซิดิดิสได้รับโทษขั้นออกอณูชนต้องถูกเนรเทศออกจากนครรัฐเอเธนส์ เชื่อกันว่าตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ถูกเนรเทศ ทูซิดิดิสคงพำนักอยู่ที่

¹ Thucydides, *The History of the Peloponnesian War*, edited in translation by Sir Richard Livingstone, Oxford University Press, 1960 น. 45

กฎหมายในแคว้นเทรซใช้เวลาส่วนใหญ่เฝ้ามอง การต่อสู้ในฐานะผู้สังเกตการณ์ ขณะเดียวกัน ก็ออกเดินทางท่องเที่ยวเพื่อเก็บข้อมูลที่จะเป็น ประโยชน์ต่อการเขียนประวัติศาสตร์ เขาเดินทางไปถึงซีซีลี จึงพรรณนาการส่งกองทัพของ เอเรนส์ไปยังเกาะนั้น ได้เหมือนตาเห็น ในปี 404 ก.ค. ทูซีตีดิสได้กลับมาเอเรนส์และอาจ เสียชีวิตลงระหว่างปี 399–396 ก่อนคริสตกาล

ทูซีตีดิสมีข้อได้เปรียบหลายประการในการเขียนประวัติศาสตร์ การเกี่ยวข้องโดยตรงกับครอบครัวที่สำคัญของเอเรนส์ทำให้เขาได้ เรื่องราวข้อมูลต่างๆ ที่เป็นข้อเท็จจริงได้สะดวกขึ้น การศึกษาอบรมในทางด้านการทหารและการมีประสบการณ์ในฐานะผู้บัญชาการกองเรือ ทำให้เขาพร้อมและเหมาะสมที่จะเป็นผู้บันทึกประวัติศาสตร์สงคราม ผู้อ่านประวัติศาสตร์สงครามเพลอปปอนเนเซียนมัก จะลงมืออ่าน ด้วยทรรศนะที่ว่าผู้เขียนย่อมจะต้องเข้าใจ เอเรนส์ แต่เมื่ออ่านจบแล้วจะพบว่าผู้เขียนมิ ได้แสดงความลำเอียงให้ปรากฏ ข้อได้เปรียบ ในประเด็นนี้อยู่ตรงที่ว่า เขามีที่พำนักอีกแห่ง หนึ่งในแคว้นเทรซ ทำให้เขาสามารถตั้งตัว ของเขาออกจากเหตุการณ์ และมองเอเรนส์ได้ อย่างคนนอก โดยไม่มีพันธะผูกพันหรือจิตใจ โน้มน้าวเข้าข้างเพราะเหตุผลที่ตัวเขาเองเป็น

สายเลือดเอเรนส์โดยแท้ นอกจากนั้นการที่ ทูซีตีดิสถูกเนรเทศออกจากเอเรนส์ เปิดโอกาส ให้เขาได้พบปะและรับฟังความคิดเห็นจากทาง ฝ่ายศัตรูของเอเรนส์ได้สะดวก ทูซีตีดิสเอง ตระหนักดีในข้อได้เปรียบนี้ ดังคำอธิบายของ เขาเองว่า

.... โชคชะตาบันดาลให้ข้าพเจ้าต้องถูก เนรเทศออกจากบ้านเกิดเมืองนอนของข้าพเจ้าเป็น เวลาถึง 20 ปี หลังจากเหตุการณ์ที่แอมฟีโปลิส ข้าพเจ้าได้ใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับทั้ง 2 ฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะการเนรเทศ ทำให้ข้าพเจ้าได้ ใกล้ชิดกับทางฝ่ายเพลอปปอนเนเซียน และมี เวลามากพอที่จะสังเกตเหตุการณ์และความเป็นไป ต่างๆ อย่างใกล้ชิด²

ในประการสุดท้าย ทูซีตีดิสเกิดและมี ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในสมัยที่สถาบัน โซฟิสต์กำลัง เจริญรุ่งเรืองเรื่องราวของเขาเป็นเรื่องราวของคน สมัยใหม่ ซึ่งมีแนวคิดผิดแผกแตกต่างไปจาก แนวคิดของคนสมัยที่เพิ่งผ่านมา คือแนวคิด แบบใช้เหตุผล วิพากษ์วิจารณ์และไต่ค้นหา ความจริง แทนที่จะเชื่อในเรื่องเทพนิยาย หรือ คำบอกเล่าที่ถือกันว่าเป็นธรรมเนียมที่ถูกต้อง ทูซีตีดิสพัฒนาความคิดของเขาภายในกรอบ ดังกล่าว ยังผลให้งานของเขาเจิดจ้ารัศมีแสง

² เรื่องเดียวกัน น. 237

ในความถูกต้องเที่ยงธรรม มีเหตุผลเชิงวิ
การทางแบบงานด้านวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง

อะไรเป็นแรงกระตุ้นให้ทูซีตีสเขียน
ประวัติศาสตร์ การต่อสู้ฟาคพ่นกันระหว่างรัฐ
เล็ก ๆ 2 แห่งในยุโรปในฐานะที่เป็นการต่อสู้
หาใช่สิ่งที่อยู่ในความคิดของทูซีตีสไม่ ความ
คิดของทูซีตีสกว้างไกลและอยู่เหนือความคิด
ดังกล่าว ในประวัติศาสตร์ของเขาเรามองเห็น
อะไรบางอย่างที่เป็นนิรันดร (sub specie
oceternitatis) ลึกลงไปในการต่อสู้ช่วงชิงกัน
ระหว่างเอเธนส์และสปาร์ตา ทูซีตีสสามารถ
มองเห็นสังขารอันเป็นสากล ตลอดจนหน้า
หนังสือของเขาที่เป็นรายละเอียดของการสู้รบ
ทางบกทางเรือ รายละเอียดของการยุทธครั้ง
แล้วครั้งเล่า ซึ่งบรรยายอย่างประณีตระมัด
ระวัง ทูซีตีสชี้ให้เราเห็นว่าสงครามคืออะไร
อะไรคือสาเหตุของสงคราม สงครามเมื่อเกิด
ขึ้นแล้วส่งผลอย่างไร และถ้ามนุษย์เราไม่
พยายามแสวงหาทางออกที่ดีกว่าแล้ว ก็จะต้อง
วนเวียน อยู่กับการ สงครามต่อไปไม่จบสิ้น
ประวัติศาสตร์สงครามเพลอปปอนเนเซียนของ
ทูซีตีสจึงเปรียบเสมือนเอกสารว่าด้วยเรื่อง
สงคราม สาเหตุและผลที่ตามมา

เขาสนใจจักรวรรดิเอเธนส์และพฤติกรรม
ของจักรวรรดิแห่งนี้ ความสนใจนี้เป็นแรง
ผลักดันให้เขาเขียนเกี่ยวกับการต่อสู้ของเอเธนส์

แต่การเขียนของเขานั้นมิใช่เพื่อสรรเสริญหรือ
สดุดีความยิ่งใหญ่ของจักรวรรดิอันเป็นบ้านเกิด
เมืองนอนของเขา หากแต่เป็นการเขียนเพราะ
ต้องการพยายามหาทางที่จะเข้าใจพฤติกรรมของ
จักรวรรดิแห่งนั้นในการต่อสู้เพื่อทดสอบอำนาจ
ทูซีตีสตั้งใจบันทึกเหตุการณ์ดังกล่าว และ
จำกัดเรื่องราวอยู่เพียงเท่านั้น โดยลักษณะนี้
ทูซีตีสจึงได้สมญาว่าเป็นผู้ให้กำเนิดประวั
ติศาสตร์การเมือง

หลักการเขียนประวัติศาสตร์ที่ทูซีตีส
ยึดถือก่อนข้าง จะมองเห็น ได้ ถัดนั้น ใน
ประการแรกเขาเน้นความถูกต้องแม่นยำ (accu
racy) เป็นสำคัญ เขาเป็นผู้วางมาตรฐานใน
การเขียนประวัติศาสตร์ใหม่ โดยเพ่งเล็ง **ข้อ
เท็จจริง** เป็นหลักสำคัญ นักประวัติศาสตร์
กรีกอื่น ๆ ก่อนหน้านั้นหรือแม้แต่เฮโรโดตัส
ผู้ได้รับสมญาว่า บิดาแห่งประวัติศาสตร์ก็มัก
เขียนประวัติศาสตร์เพื่ออ่านให้เกิดความเพลิดเพลิน
ทำให้ความพยายามที่จะเสนอข้อเท็จจริง
มีความสำคัญเป็นรอง จุดมุ่งหมายของการ
บันทึกประวัติศาสตร์ของทูซีตีสมิใช่เพื่อให้
ความบันเทิงใจแก่ผู้อ่านผู้ฟัง หรือหาคะแนน
นิยมจากมหาชนเพื่อความประสบความสำเร็จส่วนตัว เขา
เขียนประวัติศาสตร์ขึ้น เพื่อบันทึกเรื่องราวที่
เป็นจริงลงไว้เป็นหลักฐานที่จะทรงคุณค่าอยู่
ชั่วกาลปาวสาน

ข้อมูลของทฤษฎีคิดส์ได้มาจากการซักถามด้วยปาก นอกเหนือจากสิ่งที่เขาเห็นมาด้วยตาตัวเองและเอกสารสำคัญๆ เช่น สนธิสัญญา เขามีความสามารถในการแยกแยะกลั่นกรองข้อเท็จจริงจากนิยายโดยอาศัยวิชาการต่างๆ เข้ามาประกอบ อาทิ วิชาโบราณคดี มนุษยวิทยา ตลอดจนวรรณคดี ข้อมูลเหล่านี้คือข้อเท็จจริงที่นำมาตรวจสอบเปรียบเทียบ พิจารณาไตร่ตรองแล้วเป็นอย่างดี กล่าวได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์แบบสมัยใหม่ได้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก ข้อความต่อไปนี้สะท้อนให้เราเห็นถึงทรรศนะของเขาอย่างชัดเจนเกี่ยวกับวิธีทางประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักการที่วัดได้และเชื่อถือได้ไม่ว่ายุคใดสมัยใด

เมื่อมาถึงเรื่องเกี่ยวกับคติหรือธรรมเนียมต่างๆ แล้วคนส่วนใหญ่มักจะยอมรับโดยสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เกี่ยวกับบ้านเมืองของตน ทั้งนี้โดยมิได้ทดสอบอย่างวิพากษ์วิจารณ์แต่อย่างใด... คนส่วนใหญ่มักจะไม่วินิจฉัยเพื่อค้นหาความจริง และมักจะพร้อมเสมอที่จะรับข้อมูลอะไรก็ได้ที่เผชิญได้มาก่อน นักประวัติศาสตร์จำต้องระมัดระวังไม่ให้ถูกงูหลงทางไปกับจินตนาการอันบรรเจิดฟังเพื่อของกวี หรือนิยายที่นักบันทึกพงศาวดารแต่งขึ้น เพื่อสนองหูคนฟังมากกว่าที่จะกล่าวความจริง รายละเอียด

เหล่านั้นไม่อาจทดสอบได้และความจริงต่างๆ ในยุคที่ผ่านๆ มา มักจะเข้าไปอยู่ในประเภทเรื่องนิยาย ในการย้อนหลังกลับไปในอดีตอันยาวนาน นักประวัติศาสตร์จำต้องตัดสินใจว่า ข้อสรุปที่ตั้งอยู่บนหลักฐานที่ชัดเจนที่สุดที่หามาได้เท่านั้นจึงจะเป็นที่พอใจ.....

ในส่วนที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ในสงครามข้าพเจ้าไม่กล้าที่จะกล่าวถึงโดยอาศัยข้อมูลที่ยังเผชิญได้มาหรือข้อมูลจากความคิดของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะไม่กล่าวถึงสิ่งนั้นๆ เลย ถ้าไม่ใช่สิ่งที่ข้าพเจ้าเห็นมาด้วยตาตนเอง หรือทราบจากผู้อื่น ซึ่งข้าพเจ้าได้ตรวจสอบอย่างพิถีพิถันและระมัดระวัง ภารกิจอันนี้เป็นเรื่องที่เห็นดเห็นน้อย ทั้งนี้เพราะผู้ที่เห็นเหตุการณ์เดียวกันนั้นมักจะให้รายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความทรงจำ หรือความสนใจในปฏิบัติการของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด จึงเป็นไปได้ที่เรื่องของข้าพเจ้า ซึ่งเน้นคุณลักษณะทางประวัติศาสตร์ อย่างหนักแน่นนั้น อาจไม่สนุกสำหรับผู้ได้ยินได้ฟัง แต่สำหรับผู้ปรารถนาจะรับรู้ภาพที่แท้จริงว่าอะไรเกิดขึ้น เห็นว่าสิ่งที่ข้าพเจ้าเขียนมีประโยชน์ ข้าพเจ้าก็พอใจแล้ว ประวัติศาสตร์ของข้าพเจ้าเป็นสิ่งที่จะยั่งยืนตลอดไป มิใช่เป็นสิ่งสำหรับอวดชั่วประเดี๋ยวประด๋าว⁸

⁸ เรื่องเดียวกัน น. 40-44

จากข้อความดังกล่าว ทูซีดีดิสได้แสดงให้เห็นว่าเราเห็นว่าเราว่าประวัติศาสตร์ที่ตีความจะเขียนอย่างไร และผลงานของเขาได้เป็นเครื่องพิสูจน์ว่าเขาได้กระทำสิ่งที่เขารู้้อย่างสมบูรณ์ ทูซีดีดิสเขียนได้อย่างถูกต้องแม่นยำ เพราะเมื่อตรวจสอบแล้วจะพบว่าเรื่องราวของเขาถูกต้องทุกตอน ดังนั้นในการวิเคราะห์ทูซีดีดิสจึงไม่ได้อยู่ในประเด็นที่ว่าข้อเท็จจริงของเขาถูกต้องหรือไม่ แต่ประเด็นอยู่ที่ตรงที่ว่า เขาว่ากันว่ากล่าวข้อเท็จจริงบางเรื่อง ยกตัวอย่างเช่น ในปี 424 ก่อนคริสตศักราช เอเธนส์เรียกเก็บบรรณาการจากรัฐทั้งหลายที่อยู่ในอำนาจความจริงข้อนี้ปรากฏชัดเจนในระหว่างสงคราม และได้มีผู้ชุกค้นพบกฤษฎีกาในสมัยหลัง

ในประการที่สอง ทูซีดีดิสเน้นเรื่องการประติดประต่อสอดคล้องกันของเรื่องราว (relevance) เราจะพบว่าในงานของเขาไม่มีการแทรกเกร็ดฝอยอย่างที่พบบ่อย ๆ ในงานของนักเขียนประวัติศาสตร์กรีกร่วมสมัย รายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องราวทางภูมิศาสตร์ เรื่องศาสนา เรื่องวัฒนธรรม หรือประเภทข่าวลือจะไม่ปรากฏในผลงานของเขาเลย

มาถึงประเด็นที่ว่า อะไรที่ให้งานของทูซีดีดิสเป็นที่น่าสนใจและคงคุณค่าทางประวัติศาสตร์มาจนทุกวันนี้ ในประการแรก ผลงาน

ของเขาเป็นประวัติศาสตร์วิพากษ์ (critical history) เป็นประวัติศาสตร์ที่เขียนขึ้นจากการพิจารณาไตร่ตรองและวิเคราะห์ข้อมูลแล้วเป็นอย่างดี ถึงแม้จะเขียนขึ้นเมื่อศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสตศักราช แต่ผู้เขียนมีจิตใจและความคิดแบบนักวิทยาศาสตร์ของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ในงานของเขาเราจะไม่พบเรื่องเกี่ยวกับโชคกลางของคลังหรือสิ่งมหัศจรรย์เหนือมนุษย์ สิ่งเหล่านี้จะไม่ปรากฏในหน้าหนังสือของเขาเลย เทพเจ้าและสตรี ซึ่งปรากฏเป็นของธรรมดาของงานเขียนทางประวัติศาสตร์สมัยนั้น จะหาไม่พบในงานของทูซีดีดิส ข้อความต่อไปนี้สะท้อนทรรศนะวิพากษ์ของทูซีดีดิสเป็นอย่างดี

ความหวังส่งเสริมมนุษย์ให้กล้าเสี่ยง มนุษย์ที่มีจุดยืนมั่นคงแข็งแกร่งอาจยอมคล้อยตาม ถึงแม้จะสูญเสียบ้างก็ไม่ถึงพังกินาศอย่างสิ้นเชิง เมื่อเขาเหล่านั้นยอมเสี่ยงสิ่งที่เขามีอยู่ทั้งหมด กระทั่งเหรียญสุดท้าย ในยามล้มเหลวความหวังจะเผยโฉมที่แท้จริงของมันออกมาให้เราเห็น แล้วก็หลุดลอยไปทิ้งเราให้โดดเดี่ยวปราศจากสิ่งคุ้มกันใด . . . . . จงหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดของมนุษย์ ผู้ซึ่งอาจเอาตัวรอดได้ด้วยอาศัยวิธีของมนุษย์ด้วยกัน . . . และถ้าเมื่อความหวังอันเป็นนามธรรมหลุดลอยไปแล้ว เขาเหล่านั้นก็หันไปหาความหวังที่เป็นรูปธรรม โหระและคำทำนาย และสิ่งต่าง ๆ

เหล่านั้นซึ่งจะหลอกลวงมนุษย์ผู้มีความหวังไปสู่
ความพินาศหายนะ⁴

ความเป็นกลาง (objectivity) เป็นอีก
คุณสมบัติหนึ่งที่ทำให้งานของทฤษฎีจิตสังคมคุณค่า
และทันสมัยตลอดกาล ทฤษฎีจิตสังคมได้ค้นคว้าตัวเอง
จากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และพยายามมองเหตุ-
การณ์นั้นราวกับตัวเขาเป็น กระจก สะท้อนภาพ
ที่ถูกต้องออกมา ดังนั้นถึงแม้ทฤษฎีจิตสังคมจะมี
สายเลือดเป็นชาวอเมริกันโดยแท้ เขาก็มิได้
เสนอประวัติศาสตร์ของเขาในลักษณะลำเอียง
เข้าข้างฝ่ายเอเธนส์ ทฤษฎีจิตสังคมไม่เห็นด้วยกับ
ความคิดที่ว่าประวัติศาสตร์จะไม่น่าสนใจเลย
ถ้าเขียนไม่ลำเอียง

ที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือความ
สามารถพิเศษของทฤษฎีจิตสังคมที่หยั่งรู้ว่า ประวัติ-
ศาสตร์ควรจะเขียนในลักษณะใด และตัวเขา
ก็มีข้อได้เปรียบหลายประการในการนำเสนอ
ประวัติศาสตร์นั้น ถึงแม้ว่าในส่วนตัวทฤษฎีจิตสังคม
จะขาดองค์ประกอบสำคัญของผู้ที่จะเป็นนัก
ประวัติศาสตร์ในความหมายสมัยใหม่ กล่าวคือ
ทฤษฎีจิตสังคมไม่เคยได้รับการศึกษาเล่าเรียน หรือ
ฝึกอบรมในโรงเรียนหรือสถาบันชั้นสูง ไม่เคย
ได้รับการฝึกในเรื่องการวิจัยประวัติศาสตร์
แต่สิ่งที่เขามีคือทฤษฎีและการปฏิบัติที่ได้จาก

ชีวิตจริง เขาคลุกคลีอยู่กับนักคิด ปรัชญาอเมริกัน
และรู้เรื่องการเมืองโดยรับฟังจากผู้รับผิดชอบ
ทางการเมืองโดยตรง เรื่องราวที่เขียนก็
เป็นเรื่องราวที่ได้ประสบมาโดยตรง เป็นเรื่อง
ที่ได้มาจากการมีชีวิตอยู่ท่ามกลางเหตุการณ์
เหล่านั้น ตัวทฤษฎีจิตสังคมเป็นนักการเมือง เคย
รับราชการในกองทัพบกและเคยควบคุมกองเรือ
การศึกษาที่ได้รับคือการเรียนรู้จากการที่ได้
คลุกคลีกับคนประเภทต่าง ๆ ทั้งทหาร นัก
การเมือง ปรัชญาอเมริกัน กวี โซเฟิสต์ ฯลฯ และ
ยิ่งกว่านั้นทฤษฎีจิตสังคมได้มีโอกาสอยู่เบื้องหลังการ
รบของคู่สงครามทั้ง 2 ฝ่าย เห็นความเป็นไป
อย่างใกล้ชิด นับเป็นกำไรที่มีค่าอย่างยิ่งยวด
เซอร์ ริชาร์ด ลิวินสตัน สรุปเกี่ยวกับข้อ
ได้เปรียบของทฤษฎีจิตสังคมไว้ดังนี้

การมีสมัยของตนเองเป็นแนวเรื่อง การ
มีบทบาทอย่างมากในเหตุการณ์ของสมัย การได้
เห็นโดยผ่านสายตาของเพื่อนร่วมชาติ และของ
ศัตรู—เหล่านั้นคือเงื่อนไขที่เป็นอุดมคติ เพื่อการ
เขียนประวัติศาสตร์⁵

แนวคิดทางประวัติศาสตร์หรือปรัชญา
ทางประวัติของทฤษฎีจิตสังคมเป็นประเด็นที่น่าสนใจ
ศึกษา ข้อเสนอ (thesis) ของเขาเกี่ยวกับ
สาเหตุของสงครามและพฤติกรรมของผู้นำ ยัง

⁴ เรื่องเดียวกัน น. 269

⁵ เรื่องเดียวกัน น. XVII

คงเป็นข้อเสนอที่ทันสมัยเสมอ และผู้นำคนสำคัญของโลกในช่วงวิกฤตก็จะต้องตัดสินใจ ในปัญหาเรื่องสงคราม ได้พบว่าข้อเขียนของ ทุซีตีดิส นั้นคือคู่มือสำคัญที่ขาดเสียมิได้ ทุซีตีดิสเชื่อว่าสาเหตุของสงครามมิได้มาจาก ข้อวิวาทเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือการก่อกบฏของ อาณานิคม หรือการเพิกเฉยต่อพันธกรณีใน ข้อสัญญาหรืออะไรทำนองนั้น แต่เขาเชื่อว่า ความละโมภ ความกระหายอย่างรุนแรงที่จะ ได้อำนาจอันเป็นความกระหายที่ไม่รู้จักพอคือ ปัจจัยอันทรงพลังนั่นเองที่เป็นสาเหตุของ สงคราม อำนาจย่อมต้องการอำนาจที่มากขึ้น และความมั่งคั่ง ย่อมต้องการความมั่งคั่งที่ยิ่ง ขึ้นไปอีก นครรัฐเอเธนส์และสปาร์ตาเป็น 2 นครรัฐที่ทรงอำนาจ 2 นครรัฐที่ต้องต่อสู้กัน เพราะจำเป็นที่จะต้องเพิ่มพูนอำนาจให้แก่คร ัฐของตน ทั้ง 2 ไม่ได้ต่อสู้เพราะฝ่ายหนึ่ง เป็นประชาธิปไตยและอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเผด็จการ ไม่ใช่เพราะแตกต่างกัน ในอุดมการณ์ ทาง การเมือง ไม่ใช่เพราะระบอบใดถูกระบอบใดผิด ทั้ง 2 ฝ่ายต่อสู้เพราะมีความเหมือนกันตรงที่ ต่างแสวงหาอำนาจให้มากขึ้น สำหรับทุซีตีดิส อำนาจที่ถูกไม่เคยมี อำนาจนั้นใครก็ตามที่ใช้ คือสิ่งชั่วร้ายที่ทำให้มนุษย์กลายเป็นคนชั่ว

ทุซีตีดิสเชื่อว่า ประวัติศาสตร์ของ มนุษย์คือวงจร ซึ่งหมุนอยู่ได้ด้วยพลังอำนาจ

ที่มีมากจนล้นเหลือ จอมเผด็จการตั้งแต่สมัย บุรพกาลเป็นผู้หมุนวงล้อเป็นครั้งแรก ยังมี อำนาจยิ่งเห่อเหิม อยากมีอำนาจมากขึ้น ไปอีก ตามมาด้วยการใช้อำนาจไปในทางข่มเหง รังแก ผู้ที่ขัดขวางอำนาจ ครั้นแล้วฝ่ายต่อต้านจะรวม ตัวกันจนแข็งเกร่งพอที่จะล้มอำนาจเดิมลงได้ ฝ่ายต่อต้านกลับกลายมาเป็นฝ่ายปกครองในรูป ของคณะปฏิวัติสยามอำนาจที่ครั้งหนึ่งตนขัด- ขึ้น อำนาจสะสมมากขึ้นจนกลายเป็นการกดขี่ รังแก ในที่สุดประชาชนจะลุกฮือขึ้นยึดอำนาจ นั้นมาเป็นของตน ประชาธิปไตยเข้าแทนที่ คณะปฏิวัติ แต่ครั้นแล้วความลุ่มหลงในอำนาจ ก็เริ่มบทบาทแทรกซึมเข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปของการฉ้อราษฎร์บังหลวง เพิกเฉยต่อ กฎหมายระเบียบของสังคม ในที่สุดประชาธิปไตยก็ไม่อาจทำงานต่อไปได้ อำนาจกลับตกไป อยู่ในมือของบุคคล ซึ่งสัญญาว่าจะนำความ สงบและระเบียบกลับคืนสู่สังคมอีกครั้งหนึ่งไม่ ว่าจะเป็น การปกครองโดยบุคคลคนเดียว โดย คณะบุคคลหรือโดยคนส่วนใหญ่ ทุซีตีดิสพบ ว่าต่างมีความชั่วร้าย คือความกระหายใคร่ใน อำนาจเหมือนกันทั้งสิ้น

ทุซีตีดิสได้ตั้งข้อสังเกตว่าใน วงจรของ การหมุนเวียนเปลี่ยนมือของอำนาจนั้น ผลอัน เป็นความหายนะนั้นจะได้เป็นอุทกธารณ์อันดีที่ ไม่ควรมองข้าม ในสงครามเพลอโปนเนเซียน

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงมหาอำนาจที่ยิ่งใหญ่ที่
ทำลายตนเองจนถึงแก่ความพินาศ การก่อตัว
การขยายตัวของจักรวรรดิเอเธนส์นำเอเธนส์
ไปสู่ความพินาศ ความมั่งคั่งอย่างมากมายของ
จักรวรรดิทางทะเลของเอเธนส์ที่คงอยู่ได้ระยะ
หนึ่งนั้นเป็นตัวอย่าง อันดี ของความสำเร็จใน
บทบาทของการเมืองเรื่องอำนาจ แต่ในความ
จริงแล้วเอเธนส์สะสมอำนาจมากเกินไป ใช้
อำนาจไปในทางที่ผิดและต้องประสบความ
พราชัยอย่างใหญ่หลวง เป็นความพราชัยของ
มนุษยชาติ ทั้งนี้เพราะนับแต่บัดนี้เป็นเวลา
อีกหลายร้อยปีที่ศิลปวิทยาการอันเปรีื่องปราด
ที่เอเธนส์ได้เริ่มต้นไว้อย่างดี จำต้องหยุดซังก
ลง กว่าจะได้มาสานต่อใหม่ก็อีกเป็นเวลาหลาย
ศตวรรษ

เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ที่มีการเอ่ย
ถึงประเด็นปัญหาทางการเมืองของโลกที่สำคัญ
2 ประเด็น คือประเด็นปัญหาเรื่องระบอบ
ประชาธิปไตย และประเด็นปัญหาเรื่องระบอบ
จักรวรรดินิยม นิยามคำว่า “ประชาธิปไตย”
ได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในโลก ในสุนทร-
พจน์ของเพริคลีสที่กล่าวในพิธีฝังศพของ
ทหารที่เสียชีวิตในระยะแรกของสงคราม

.....รูปการปกครองของเรามีได้ลอกเลียน
แบบจากเพื่อนบ้านแต่ในทางกลับกันเป็นแบบให้

แก่เพื่อนบ้านของเรา รูปการปกครองของเรา
เรียกว่าประชาธิปไตย เพราะว่าเป็นการปกครอง
ที่อยู่ในมือของคนส่วนใหญ่ มิใช่คนเพียงไม่กี่คน
แต่แม้กระนั้นกฎหมายของเราก็ให้ความยุติธรรม
แก่ทุกคนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ในเมื่อมีเหตุ
วิวาทกันเป็นส่วนตัวและมหาชนก็พร้อมที่จะยอม
รับและให้เกียรติแก่ัจฉริยะภาพในทุก ๆ สาขา
โดยไม่มีภารกิจกันหรือเล่นพวก แต่คำนึงถึงความ
เป็นยอดแต่เพียงอย่างเดียวเราให้สิทธิเสรีภาพแก่
ประชาชนของเราอย่างเต็มที่ และเขาสามารถคิด
ต่อมีความสัมพันธ์ต่อกันในชีวิตประจำวันได้
อย่างอิสระเสรี เราไม่เคยเหยียดหยามหรือคำทอ
เพื่อนบ้านของเรา ถ้าเขาจะมีชีวิตและค่านิยม
แตกต่างไปจากเรา....ในการคบค้าสมาคมเป็นส่วน
ตัวการปฏิบัติเป็นไปอย่างเปิดเผยและฉันท์มิตร
และในการกระทำอันใดต่อสาธารณชนเราดำรงตน
อยู่ในกรอบของกฎหมายอย่างเคร่งครัดเราถือว่า
ความเคารพนับถือต่อกันเป็นสิ่งสำคัญ และเรา
เชื่อฟังผู้ที่มีอำนาจหน้าที่การงาน เราเคารพ
กฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายซึ่งให้ความคุ้มครอง
แก่ผู้ที่ถูกกดขี่และกฎหมายที่ไม่ได้เขียนลงไว้เป็น
ลายลักษณ์อักษร ซึ่งจะนำความน่าอัปยศมาสู่ผู้
ฝ่าฝืน⁶

ทฤษฎีจิตลทธิปรายเกี่ยวกับระบอบประชา-
ธิปไตยอย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งให้ข้อคิด

⁶ เรื่องเดียวกัน น. 111-112

บางประการที่น่าสนใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตย เขามีความเห็นที่ ประชาธิปไตยจะคงอยู่ได้ต้องมีผู้นำที่ดี เอเธนส์ต้องพินาศเพราะขาดการนำที่ดี ลักษณะผู้นำที่ดีของทูซีตีดิสเห็นได้ในตัวของเพริคลีส คือมีการศึกษาที่สนใจในปรัชญาและความก้าวหน้าทางศาสตร์สาขาต่าง ๆ ในสมัยของตนมีสายตากว้างไกล และเป็นรัฐบุรุษที่เก่งในทางปฏิบัติ (practical statesman) อีกทั้งจำต้องมีคุณสมบัติอันจำเป็นยิ่งสำหรับการเป็นผู้นำคือ มีความกล้าหาญ และต่อไปนี้เป็นลักษณะของเพริคลีส ผู้นำที่ดีในระบอบประชาธิปไตยตามความคิดของทูซีตีดิส

...โดยตำแหน่ง ความสามารถและความสุจริตที่เป็นที่รู้จัก เขาสามารถที่จะควบคุมมหาชนได้อย่างเป็นอิสระ เขาสามารถที่จะจูงคนเหล่านั้นมิใช่ปล่อยตัวเองให้เป็นผู้ถูกจูงทั้งนี้เพราะเขาไม่เคยแสวงหาอำนาจโดยวิธีการอันไม่ถูกต้องเขาจึงไม่ต้องประจบประแจงคนเหล่านั้น ในทางตรงกันข้าม ด้วยชื่อเสียงอันระบือลือเลื่องที่เขา มีอยู่อย่างพอเพียง เขาสามารถทำให้คนเหล่านั้นโกรธด้วยข้อโต้แย้งของเขาได้ เปื่อใดที่เขาเห็นคนเหล่านั้นปิตินินคืออย่างทรนงและตกาละเทศะเขาจะว่ากล่าวตักเตือน ในเวลาเดียวกันถ้าคนเหล่านั้นเกิดตระหนักตกใจอย่างสุดขีดเขาก็จะฟื้นฟูความมั่นใจให้กลับคืนสู่คนเหล่านั้นโดยทันที⁷

ส่วนประเด็นปัญหาทางการเมืองที่ยิ่งใหญ่อีกประเด็นหนึ่งคือ เรื่องจักรวรรดินิยม ทูซีตีดิสก็ได้อภิปรายไว้อย่างกว้างขวาง จักรวรรดินิยมที่ทูซีตีดิสกล่าวถึงไม่ใช่จักรวรรดินิยมในรูปแบบของจักรวรรดิแอลซีเรีย หรือจักรวรรดิเปอร์เซียที่ปรากฏอยู่ในขณะนั้น แต่เขากล่าวถึงจักรวรรดินิยมในรูปของทฤษฎีการเมืองระหว่างประเทศ และปัญหาซึ่งยังคงสร้างความโกรธขิงและความสับสนในมนโธธรรมของมนุษย์มาตลอด แม้ในปัจจุบัน ปัญหาเช่นว่าชนชาติหนึ่งหรือประเทศหนึ่งมีสิทธิอะไรหรือเหตุผลใดที่เข้าไปปกครองชนชาติอื่นหรือประเทศอื่น ทั้งนี้โดยที่อีกฝ่ายหนึ่งมิได้ปรารถนา เป็นการฝืนเป็นการบังคับกันอย่างไม่เปิดเผย (ความจริงสำหรับเรื่องหรือปัญหาเช่นนี้ รวมทั้งเรื่องอื่น ๆ อีกหลายเรื่องเคยปรากฏมาก่อนแล้วทั้งสิ้น ชาวกรีกไม่ใช่คนแรกที่สวดุคใจกับปัญหาเช่นนี้ แต่ชาวกรีกเป็นพวกแรกที่หยุดคิดเกี่ยวกับปัญหาเหล่านั้นอย่างจริงจัง) ทูซีตีดิสหยิบยกปัญหาเหล่านั้นขึ้นมาพิจารณาและกล่าวถึงซ้ำแล้วซ้ำอีก ความคิดของเขาในเรื่องนี้ชัดเจน เปิดเผยไม่คลุมเครือเสแสร้งอย่างใด เขาไม่เคยใช้ข้ออ้างแบบนักจักรวรรดินิยมสมัยใหม่ใช้กันเกร่อเช่น “ภาระของคนผิวขาว” “ระบบในความคุ้มครองดูแล”

⁷ เรื่องเดียวกัน น. 130

หรือ “ธงชาติเป็นเครื่องหมายการค้า” และเขาก็ไม่เคยประหยัดถ้อยคำในเรื่องนี้เลย ผ่านทางเพริคลีส ความคิดของทูซีดีดิสในเรื่องนี้แจ่มชัดและสุจริต “สิ่งที่ท่านเห็นนั้นถูกต้องอย่างตรงไปตรงมาก็คือเผด็จการ มันอาจเป็นการผิดที่เราเชื่อมั่นไว้ แต่การที่จะปล่อยมันไปเป็นเรื่องที่ไม่ปลอดภัย”⁸

ในระบอบศตวรรษที่ 5-4 ก่อนคริสตกาล นักคิดชาวกรีก ได้ให้กำเนิดแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีที่ว่าด้วยรัฐไว้แตกต่างกัน และนับแต่นั้นมาความคิดในเรื่องนี้ก็โต้แย้งกันมาเรื่อย ปลาโตมมีความคิดว่ารัฐมีไว้เพื่อให้ความยุติธรรมหรือความดีงาม แต่ทูซีดีดิสเห็นอีกอย่างหนึ่ง ทูซีดีดิสเห็นว่า รัฐคืออำนาจ และในการเมืองระหว่างรัฐจะไม่มีศีลธรรมเข้ามาปรากฏอยู่ด้วย และฝ่ายที่อ่อนแอก็ต้องพ่ายแพ้ไป ข้อนี้ไม่ใช่ความผิดของนักประวัติศาสตร์เพราะมันเป็นความจริง ปลาโตมมองดูรัฐอย่างที่อยากจะให้รัฐเป็นเช่นนั้น แต่ทูซีดีดิสมองดูรัฐอย่างที่มันเคยเป็นมาแล้ว อย่างที่เป็นจริง รัฐคืออำนาจตลอดหน้าหนังสือของเขาเราจะไม่พบคำว่าความยุติธรรม ความเมตตา การเมืองระหว่างรัฐจะต้องอาศัยความแข็งแกร่งและคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ และอีกตอนหนึ่งที่เราเห็นทัศนะของทูซีดีดิสอย่างแจ่มชัดใน

เรื่องนี้ โดยผานจากคำสนทนาระหว่างชาวเอเธเนียนกับชาวเมเลียนส์

...ท่านรัฐที่เท่า ๆ กับเราว่าปัญหาเรื่องความถูกต้องนั้นมีอยู่ได้ก็ในระหว่างผู้มีอำนาจเท่าเทียมกัน ผู้ที่เข้มแข็งจะทำในสิ่งที่เขาปรารถนา และผู้ที่อ่อนแอจำต้องทนในสิ่งที่ต้องทน...สำหรับพระเจ้าเราเชื่อแต่มนุษย์นั้นเรารู้จัก....ว่ามันเป็นกฎของธรรมชาติมนุษย์ที่ต้องการอยู่เหนือ (ปกครอง) ผู้อื่นในทุก ๆ โอกาส เราไม่ใช่ผู้สร้างกฎนี้และไม่ใช่พวกแรกที่นำมันมาใช้ เราเพียงแค่แสวงประโยชน์จากมันเท่านั้น ก็รู้ ๆ กันอยู่ว่าไม่ว่าท่านหรือใครก็ตาม ถ้ามีพลังแข็งแกร่งเช่นเราแล้วก็จะทำอย่างเดียวกัน

ทูซีดีดิสมีแนวท่วงทำนองการเขียน (style) และวิธีการเขียนที่แตกต่างไปจากนักประวัติศาสตร์ สมัยเดียวกัน โดยเฉพาะแตกต่างกับงานเขียนของเฮโรโดตัสผู้ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการเขียนประวัติศาสตร์ ขณะที่เฮโรโดตัสนิยมรวบรวมรายละเอียดจากแหล่งต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันนั้น ทูซีดีดิสจะถือว่าการสรุปอันเป็นการยุติเรื่องราว ในสมัยของเขาเอง โดยบุคคลหนึ่งบุคคลใดคือสิ่งที่นักประวัติศาสตร์ควรกระทำดังนั้นประวัติศาสตร์ของเขาจึงออกมาในรูปของข้อสรุปจากบุคคลเดียว ซึ่ง

⁸ เรื่องเดียวกัน น. 127

⁹ เรื่องเดียวกัน น. 269

เมื่อเราตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้วก็พบว่าถูกต้อง
ทุกประการ

ในการเขียน ทูซีทิดิสจะใส่บทสนทนา
สุนทรพจน์เข้าไปในงานของเขา ความจริงบท
สนทนาหรือสุนทรพจน์เหล่านี้ เขาเป็นผู้แต่ง
ขึ้นและจัดให้ตัวบุคคลในประวัติศาสตร์ เป็นผู้
พูด แต่บุคคลที่เขาเลือก ให้เป็นผู้พูดจะต้อง
เป็นบุคคลสำคัญจริงในประวัติศาสตร์ ท่วง
ทำนองการพูดเป็นของทูซีทิดิสเอง เป็นท่วง
ทำนองที่แปลกและมีลักษณะเป็นตัวของตัวเอง
เมื่อต้องการ จะกล่าวถึงเรื่องใดแทนที่ จะต้อง
เล่าเป็นเนื้อหายืดยาว เขาสามารถย่อให้
กระชับโดยผ่านผู้พูดคือบุคคลในประวัติศาสตร์
ทำให้ประวัติศาสตร์ ไม่น่าเบื่อ และยังเปิด
โอกาสให้ทูซีทิดิสได้แสดงออกซึ่งปรัชญา แนว
ความคิดของเขาก็คว่า

ทูซีทิดิส ใช้วิธีการ วิพากษ์ ทางประวัติ-
ศาสตร์ (historical criticism) ในการเขียน
ประวัติศาสตร์ของเขา เขาย้อนกลับไปในอดีต
เพื่อให้ประกอบการไต่สวนเหตุการณ์ในปัจจุบัน
เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดและละเอียดละออยิ่งขึ้น
เขาใช้วิชา โบราณคดี ประกอบในการพิสูจน์
ความจริงแทนที่จะเชื่อเรื่องตำนานเทพเจ้าหรือ
อากัณยานประเภทวรรณคดีแต่เพียงอย่างเดียว
ทูซีทิดิสยอมรับผลงานของโฮเมอร์ และยอมรับ
ว่าโฮเมอร์เป็นนักวิพากษ์วิจารณ์สมัยเดียว

กับเขา แต่ปฏิเสธที่จะยอมรับว่าเรื่องราวเหล่านี้
นั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในสมัยเดียวกับสงครามเมือง
ทรอย

งานของทูซีทิดิสยึดหลักการเขียน
วรรณกรรมและหลักการเขียนประวัติศาสตร์
ควบคู่กันไป ทั้งนี้เพราะเขาถือว่าประวัติศาสตร์
นั้นเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ในเวลาเดียวกัน

ในแง่ที่เป็นผลงาน ทางประวัติศาสตร์
ประวัติศาสตร์สงครามเพลอปปอนเนเซียน
แบ่งออกเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 เป็นเรื่องราว
ของเหตุการณ์สู้รบและจบลงด้วยสันติภาพ
50 ปีในปี 421 ก่อนคริสต์กาล ในตอนแรก
เข้าใจว่าจะยุติแต่เพียงนั้น ตอนที่ 2 เริ่มด้วย
คำอธิบายของผู้แต่ง ชี้แจงการแบ่งต่อไปจนถึง
เอเธนส์ถูกยึดในปี 407 ก่อนคริสต์กาล
สงครามเพลอปปอนเนเซียนเริ่มในปี 431 และ
จบลงในปี 404 ก่อนคริสต์กาล ทูซีทิดิส
อธิบายว่า อาจแบ่งระยะเวลาของสงครามออก
ได้เป็น 3 ระยะเวลาคือ ระยะเวลาหนึ่งสงครามครั้ง
แรก 10 ปี ระยะเวลาที่สอง สงบศึก 7 ปี และ
สงครามครั้งที่สองเริ่มตั้งแต่เอเธนส์ยกไปตี
ไซราคิวส์จนเอเธนส์ถึงแก่ความพินาศ ซึ่งถ้า
พิจารณากันจริงๆ แล้ว เป็นสงครามเดียวกัน
ที่กินเวลาทั้งสิ้น 27 ปี เพราะระยะสงบศึกนั้น
ที่แท้จริงก็คือสงคราม

ในแง่ที่เป็นตำราหรือคู่มือการเมือง ประวัติศาสตร์สงครามเพลอปอนเนเซียนเป็น ตำราหรือคู่มือทางการเมืองที่มีตัวอย่างประกอบ ให้เห็นอย่างชัดเจน มีการอภิปรายถึงลัทธิ ประชาธิปไตยและลัทธิจักรวรรดินิยม ตลอดจน ทั้งเล่มและในเกือบทุก ๆ หน้าและในสุนทรพจน์ทุกตอน ผู้เขียน ได้แสดงให้เห็นถึง ธรรมชาติมนุษย์ในเรื่องการเมือง ปัญหาทางการเมืองที่น่าสนใจหลายปัญหา ทูชิติดิสได้ หยิบยกขึ้นมาเสนอให้ขบคิด อาทิเช่น ปัญหา ชนตติสันปัญหาเกี่ยวกับเรื่องในทางปฏิบัติได้ดี ไ้แค่ไหน? ระหว่างความอะลุ่มอล่วยและความ เข้มงวดเด็ดขาด อะไรจะให้ผลดีที่สุดในเรื่อง การเมือง? เมื่อไรจึงจะกล่าวได้ว่าสงคราม คือสิ่งที่ชอบธรรม? สันติภาพโดยการประนี ประนอมกับการต่อสู้จนถึงที่สุดอะไรจะดีกว่า กัน? มหาชนกับชนกลุ่มน้อยที่มีทรัพย์สินใคร จะเป็นผู้ปกครองที่ดีกว่ากัน? ฯลฯ ปัญหา เหล่านี้คือปัญหาที่พูดคุยกเถียงกัน ในหมู่ ปัญญาชนชาวเอเธนส์ ทูชิติดิสสะท้อนเสียงพูด คุยกดังกล่าว ให้เราฟัง ในงานเขียนของเขาอย่าง เต็มไปด้วยศิลปะ

บทกวีนิพนธ์หรือนวนิยายที่ยิ่งใหญ่เป็น สิ่งที่ทำได้ไม่ยาก แต่ประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ เป็นสิ่งที่ทำได้ยากยิ่ง ทั้งนี้เพราะการประพันธ์ ประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ต้องอาศัยองค์ประกอบ

ที่ยากลำบากหลายอย่าง คือ ความรู้ในข้อเท็จจริง สัจจะในการที่จะบันทึกอย่างซื่อตรง และจินตนาการ ในการที่จะฟื้นฟูอดีตให้กลับมีชีวิตขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ความรู้ในข้อเท็จจริงเป็น สิ่งที่ได้มาด้วยความยากลำบาก และการที่จะ เอาความรู้ นั้นมาใช้ โดยอาศัยจินตนาการเข้า ประกอบและนำเสนออย่างตรงไปตรงมาอย่าง ปราศจากอคติก็เป็นเรื่องที่ทำได้ไม่่ง่ายนัก ผู้ นั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความปรารถนาอย่างแรงที่จะ ใฝ่หาความจริง เพียงพอที่จะให้เขาสามารถ ก้าวข้ามความรู้สึก อารมณ์และมองดูเหตุการณ์ นั้นอย่างที่เป็นจริง ส่วนประกอบดังกล่าว ทั้งหมดนี้เราพบในตัวของทูชิติดิส นักประ วัติศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่ที่สุด อย่างน้อยที่สุดใน สายตาของแมคคอเลย์ นักประวัติศาสตร์ชาว อังกฤษที่มีชื่อเสียงของคริสต์ศตวรรษที่ 19 บันทึกของแมคคอเลย์ลงวันที่ 27 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1835 เขียนว่า “วันนี้ข้าพเจ้าอ่านงาน ของทูชิติดิสจบ ข้าพเจ้าไม่อาจหาคำใดมา กล่าวถึงความรู้สึกชื่นชมและความสนใจในงาน ของนักประวัติศาสตร์ท่านนี้ได้ เขาเป็นนัก ประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดเท่าที่เคยมีมา” อีก บัหนึ่งต่อมา แมคคอเลย์บันทึกว่า “ทัศนะของ ข้าพเจ้าต่อทูชิติดิสยังมีได้เปลี่ยนแปลง” และ อีกครั้งหนึ่งในบันทึกของเขาเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1848 แมคคอเลย์เขียนว่า

“เขาเป็นนักประวัติศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่จริง ๆ มีนักประวัติศาสตร์หลายคนพยายามที่จะหาบเขาในความยิ่งใหญ่ แต่ไม่มีหวัง.....”

ความเห็นนักประวัติศาสตร์ต่อนักประวัติศาสตร์ด้วยกัน เป็นข้อคิดที่เป็นประโยชน์

ควรแก่การรับฟัง และที่กล่าวมานี้ คือทัศนะของนักประวัติศาสตร์ที่เด่นที่สุดคนหนึ่งแห่งศตวรรษ กล่าวยืนยันถึง 3 ครั้งในความเป็นเยี่ยมของทฤษฎีคิดและผลงานของเขา

บรรณานุกรม

Barnes, H.E., *A History of Historical Writing*, Dover Publication Inc., New York, 1963.

Bury, J.B., *The Ancient Greek Historians*, Dover Publication Inc., New York, 1958.

Gottschalk, Lovis., *Understanding History*, Alfred A. Knopf, New York, 1968.

Jowett, B., *Threacydides*, translated into English, Oxford University Press, 1900.

Reither, J., *Masterworks of History*, Vol I, edited, McGraw Hill Book Company, New York, 1973.

Threacydides, *The History of the Peloponnesian War*, edited in translation by Sir Richard Livingstone, Oxford University Press, 1960.